ПРОЕКТ!

МОТИВИ
към проект на Закон за несъстоятелност на физическите лица

Действащото законодателство не допуска физически лица, които са в неплатежоспособност, да бъдат обявени в несъстоятелност. Неплатежоспособните длъжници са подложени на сериозни ограничения, стрес и притеснения от финансовите затруднения и очакванията на кредиторите. Особено уязвими са добросъвестните длъжници, които са изпаднали в положение на неплатежоспособност поради настъпване на неблагоприятни събития извън техните предвиждания и контрол – временна или трайна загуба на работоспособност, здравословни проблеми, раздяла в семейството, загуба на работа или имущество и други. Финансовите затруднения на неплатежоспособния длъжник засягат и членовете на неговото семейство, включително децата и лицата със специални потребности от образование и грижи, на които той дължи издръжка. В случай на невъзможност да заплати своите дългове, длъжникът е принуден да се защитава срещу всякакви вземания, ограничени единствено от настъпване на погасителна давност за всяко от тях. Съгласно чл. 112 от Закона за задълженията и договорите, с изтичането на десетгодишна давност се погасяват паричните вземания срещу физически лица, независимо от прекъсването ѝ, освен когато задължението е отсрочено или разсрочено. Тъй като давността не се прилага служебно, възражението за изтекла давност следва да се заяви и докаже пред съда. Неплатежоспособните длъжници водят трудни преговори за извънсъдебно уреждане на дълговете си, стават ответници в отделни и често многобройни искови производства, понасят всякакви мерки в индивидуални изпълнителни производства от различни кредитори. Организирането на правна защита е често непосилно за тях, защото това изисква заплащане на разходи за правна защита по всяка претенция на кредитор, включително съдебни разноски по всяко отделно производство. В допълнение, това ангажира много лично време и усилия.

Вземанията се обезценяват, когато не са обслужвани, и съществува вероятност да не бъдат събрани. Тези вземания имат негативен ефект върху сигурността на стопанския оборот, капиталовата адекватност на кредитните и финансовите институции. Съществуването на трудно събираеми и несъбираеми вземания създава предпоставки за извършване на нерегламентирана дейност по принудително събиране от колекторски фирми и купувачи на вземания, които използват не винаги съобразени със закона въздействия и методи, за да мотивират гражданите да се разпоредят по определен начин със своето имущество и права. Кредиторите имат интерес да получат реално изпълнение в рамките на едно прозрачно производство по несъстоятелност, образувано и финансирано от добросъвестен длъжник, вместо да продават неизгодно своите несъбираеми вземания или да ги отписват като несъбираеми.

Настоящият законопроект предлага правна уредба на производството по несъстоятелност на физическите лица, която да запълни празнотата и да уреди производството в съответствие с обществените очаквания, изискванията на актовете на Европейския съюз и особеностите на националната правна система.

С предлагания законопроект се уреждат условията и редът за погасяване на задължения на добросъвестни длъжници, които не са търговци или предприемачи, след откриване на производство по несъстоятелност. Предвижда се производство, което води до опрощаване на задължения, натрупани от изпаднали в несъстоятелност физически лица,

каквато възможност е предвидена в член 1, параграф 4 от Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година за рамките за превантивно преструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване на ефективността на производствата по преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 (Директива за преструктурирането и несъстоятелността) (Директива (ЕС) 2017/1132).

Подготовката на законопроекта е в изпълнение и на ангажиментите на Република България по Националния план за възстановяване и устойчивост, приет с Решение № 411 на Министерския съвет от 2021 г. Основната цел на Плана за възстановяване и устойчивост е да способства икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от COVID-19 пандемията. В преследването на тази цел са групирани набор от мерки и реформи, които да имат съществен принос към възстановяването на потенциала за растеж на икономиката и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. Това ще позволи в дългосрочен план постигането на стратегическата цел за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка.

В законопроекта са отразени възприетите предложения в процедурата по обществени консултации с гражданите и юридическите лица, проведени в периода от 6 до 20 октомври 2022 г., за бъдат съобразени във възможно най-голяма степен принципите на обоснованост, предвидимост, откритост, съгласуваност и пропорционалност на разпоредбите на Закона за несъстоятелност на физическите лица. В становище по законопроекта от Група на Световната банка – Финансови иновации и конкурентоспособност се приветства въвеждането на правната уредба, като се има предвид, че повечето от държавите членки на Европейския съюз вече са уредили несъстоятелността на физическите лица. Отчита се, че законопроектът съдържа множество елементи в съответствие с добрата практика. Изключително положително е, че при определени условия длъжникът може да получи опрощаване на редица задължения в срок от три години, в съответствие с водещата тенденция, наложена от Директива (ЕС) 2019/1023. Ценно предимство е още, че достъпът до процедурата е доброволен, а не задължителен, по този начин ще се възприема по-скоро като възможност от потребителите, отколкото като тежест. За да доведе до предвидените резултати, препоръчително да бъдат преразгледани някои въпроси, например да се опростят правилата за гласуване и одобряване на плана за погасяване, формалните и технически изисквания към подаване на молбата, основанията за недобросъвестност да не са твърде обхватни, предвиждането на 10-годишен срок за освобождаване от отговорност да бъде намален.

С Решение № 870 на Министерския съвет от 2022 г. законопроектът беше одобрен и внесен за разглеждане в Народното събрание с рег. № 48-202-01-30/04.11.2022 г. В хода на обсъжданията в Народното събрание е предложено производството по несъстоятелност да се прилага и по отношение на лица, които нямат имущество и доходи. Препоръки за създаване на нарочна уредба на производство по несъстоятелност за физически лица без имущество и доходи са отправени и във връзка с изпълнението на Националния план за възстановяване и устойчивост. Внесените в законопроекта изменения и допълнения във връзка с производството по несъстоятелност на физически лица, които нямат имущество и доходи, бяха предмет на повторни обществени консултации съгласно изискванията на Закона за нормативните актове.

С Решение № 280 на Министерския съвет от 2023 г. законопроектът беше отново одобрен и внесен за разглеждане в Народното събрание със сигнатура рег. № 49-302-01-11/13.04.2023 г. Законопроектът беше подкрепен и приет на първо гласуване от 49-ото Народно събрание на 15 юни 2023 г.

Настоящият законопроект възприема част от предложенията, направени от народните представители между първо и второ гласуване, и отразява редакционните предложения при разглеждането му от Комисията по правни въпроси в 49-ото Народно събрание. Възприетите предложения са предварително съгласувани с Европейската комисия с оглед на точното изпълнение на ангажиментите по етап 252 на Националния план за възстановяване и устойчивост. Съобразена е препоръката за запазване на общата стойност на задълженията над десет минимални работни заплати като част от определението за неплатежоспособност на длъжника, предвид изискването за пропорционалност и необходимостта да се осигури достъп до производството на лица, които действително имат нужда от такова производство. Препоръките за допълнителна защита на длъжниците без имущество и доходи - правото да бъдат освободени от заплащане на държавна такса и правото да поискат възобновяване на прекратеното производството по несъстоятелност и след изтичане на първоначалния едногодишен срок от откриване на производството, намират съответно отражение в разпоредбите на законопроекта.

Законопроектът създава правна уредба в следните направления:

1. Производство по несъстоятелност на физически лица - добросъвестни длъжници

Законопроектът урежда производство по несъстоятелност на физическите лица, които са неплатежоспособни добросъвестни длъжници и желаят задълженията им към всички кредитори да бъдат удовлетворени в едно общо съдебно производство. Производството по несъстоятелност има за цел да осигури справедливо удовлетворяване на кредиторите и възможност за освобождаване на добросъвестния длъжник от заплащане на неудовлетворените вземания. В производството по несъстоятелност се вземат предвид интересите на кредиторите, на длъжника и на неговото семейство. Образуването на производството по несъстоятелност би предоставило възможност за погасяване на неудовлетворените вземания с изтичане на определен срок и при определени условия, с което длъжникът ще бъде освободен от задължение за тяхното заплащане.

1.1. Принципи на производството

За разлика от производството по несъстоятелност на търговеца, което може да се образува и по молба на кредитора, производството по този закон започва само по молба на добросъвестния длъжник. Длъжникът не е длъжен да иска образуване на производство по несъстоятелност, това е негово право, което се обуславя от правния му интерес да иска погасяване на вземанията, останали неудовлетворени в производството.

Производството е подчинено и на принципа на справедливо удовлетворяване на кредиторите. В производството по несъстоятелност имат право да участват всички кредитори на длъжника. Техните вземания се предявяват и удовлетворяват при условията и по реда на този закон.

Доброволното изпълнение е въздигнато като принцип в производството. Освен че се образува по искане на длъжника, производството се движи и от желанието на длъжника и кредиторите да постигнат съгласие по плащанията. Преди да се пристъпи към осребряване на имуществото на длъжника, в производството по несъстоятелност следва да бъдат разгледани всички възможности за доброволно изпълнение на задълженията, включително чрез предлагане и утвърждаване на план за погасяване, както и чрез постигане на извънсъдебно споразумение между длъжника и кредиторите.

Изискването за добросъвестност се отнася както до упражняването на правата в производството по несъстоятелност, така и до поведението на длъжника преди подаването на молба за образуване на производство. Принципът за добросъвестност изисква от длъжника да упражнява предоставените му в този закон права добросъвестно и съобразно

добрите нрави. Той е длъжен да изнася пред съда и синдика само истината за своето имущество и доходи, да оказва съдействие и да не препятства упражняването на правомощията на съда и на синдика, да не създава опасност за интересите на кредиторите. В продължение на принципа на добросъвестност, законопроектът предвижда, че длъжникът има право да иска откриване на производство по несъстоятелност и да упражнява предвидените в този закон права, ако е добросъвестен. Добросъвестен е длъжникът, който поема задължения съобразно своето имуществено състояние и доходи и който със своите действия не уврежда умишлено или поради небрежност интересите на кредиторите си. Законопроектът в презумпции изброява хипотези, които изключват наличието на добросъвестност: длъжникът е осъждан за злоупотреба на доверие, за престъпление срещу кредиторите или за престъпление срещу финансовата, данъчната или осигурителната системи; е работоспособен, но през последната година преди подаване на молбата за откриване на производството по несъстоятелност не е упражнявал трудова или друга дейност, която да е източник на доходи, независимо от начина на нейното възлагане и изпълнение, без основателни причини; през последните 3 години е извършил нарушение на задължение за деклариране на доходи или имущество; разпоредил се е със свое имущество безвъзмездно със свое имущество на значителна стойност през последните 3 години; през последните 5 години е поел задължение по договор за заем, договор за покупка на стоки и услуги или друг възмезден договор, който не е предназначен за задоволяване на негови или на членовете на семейството, които издържа, основни жизнени потребности и което задължение е явно несъобразено с имуществото и доходите му; представил е неверни или непълни данни, документи или доказателства за своето имущество и доходи пред съда или синдика във връзка с производство по несъстоятелност; не е оказал съдействие или е препятствал упражняването на правомощията на съда и на синдика относно проверката на имуществото му, опазването и попълването на масата на несъстоятелността; не е изпълнил задължения, предвидени в този закон, в одобрен погасителен план или в извънсъдебно споразумение с кредиторите, с което е създал опасност за интересите на кредиторите. Във връзка с предложените презумпции за недобросъвестност, законопроектът уточнява какво е значителна стойност на имуществото и какво е задължение, явно несъобразено с имуществото и доходите на длъжника. Нарушаването на изискването за добросъвестност е пречка за образуване на производство по несъстоятелност и за погасяване на вземанията, които са останали неудовлетворени в производството. Длъжник, който подаде молба за откриване на производство по несъстоятелност, като знае, че няма основание за това, дължи обезщетение на кредиторите за претърпените във връзка с производството имуществени и неимуществени вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането. С оглед предотвратяване на възможните злоупотреби от последиците от откриване на производството по несъстоятелност, повторно подаване молба за откриване на производство по несъстоятелност ще бъде недопустимо.

1.2. Участници в производството

Като неплатежоспособен законът определя длъжника, който не е в състояние да изпълни едно или повече изискуеми парични задължения на обща стойност над десет минимални работни заплати, за период от повече от 6 месеца. Неплатежоспособността се предполага, когато длъжникът е спрял плащанията. Спиране на плащанията е налице и когато длъжникът е платил изцяло или частично вземанията на определени кредитори. Законопроектът предвижда, че за частично удовлетворяване се счита пълното удовлетворяване на дължимите обезпечени вземания по чл. 17, ал. 1, т. 1 и на поне 10 на сто от общия размер на останалите вземания. Ако няма дължими вземания по чл. 17, ал. 1, т. 1, за частично удовлетворяване се счита удовлетворяването на поне 30 на сто от общия размер всички вземания. Масата на несъстоятелността обхваща всички имуществените права на длъжника, както и една втора част от вещите и правата върху вещи - съпружеска имуществена общност.

Законът предвижда определени гаранции за осигуряване на жизнените потребности на длъжника в производството. Несеквестируемото имущество на длъжника не се включва в масата на несъстоятелността и срещу него не може да бъде насочвано изпълнение. Освен това, съдът определя издръжка, която служи за задоволяване на жизнените потребности на длъжника и на членовете на неговото семейство, на които той дължи издръжка. Издръжката се формира от несеквестируемия доход на длъжника, а в случай че длъжникът няма такъв, издръжката се формира от неговото имущество в масата на несъстоятелността. Издръжката се определя съобразно семейното и имуществено състояние на длъжника и може да бъде изменена при промяна на обстоятелствата.

Производството по несъстоятелност на физическите лица е съобразено с ограничените възможности на неплатежоспособния длъжник да заплаща разноските. Законът определя като разноски в производството държавните такси, възнаграждението на синдика, разходите за попълване, управление, оценяване и разпределение на масата, определената издръжка на длъжника и на неговото семейство. От кредиторите не следва да се очаква да заплащат разноски, направени по молбата на длъжника и негова полза. Поради това, в производството се предвижда заплащане на прости такси за откриването му. При условията на чл. 83, ал. 2 от Гражданския процесуален кодекс съдът може да освободи длъжника от задължение за заплащане на държавна такса, но не и от разноски. Синдикът има право на еднократно възнаграждение за конкретно извършени от него действия във връзка с производството - съставяне на списък на приетите вземания, извършване на опис на имуществото и установяване на масата на несъстоятелността, изготвяне и предлагане на план за погасяване на задълженията на длъжника и изготвяне на сметка за разпределение, в размер на една минимална работна заплата, а в случай на осребряване на масата на несъстоятелността – на възнаграждение в размер на 5 на сто от стойността на осребреното имущество. Когато работата на синдика в производството продължава повече от 12 месеца, той има право на допълнително годишно възнаграждение в размер на една минимална работна заплата, което се изплаща в 3-дневен срок от одобряване на годишен отчет за дейността му. Предложеният принцип на формиране на възнаграждението и неговият размер имат за цел да стимулират синдика да постига реални резултати в полза на длъжника във възможно най-кратко време.

Кредитори в производството по несъстоятелност са лицата, чиито вземания са включени в одобрения от съда списък на приетите вземания. Кредиторът упражнява своите права в производството по несъстоятелност самостоятелно или чрез участие в събранието на кредиторите. В чл. 17 е предвиден редът, по който се удовлетворяват вземанията на кредиторите, аналогичен на реда за удовлетворяване на вземанията на кредиторите по чл. 722, ал. 1 от Търговския закон. Законопроектът урежда как тече давността за предявените вземания. Предвидени са изрични правила за приемане на решения от събранието на кредиторите.

В производството по несъстоятелност съдът назначава синдик, по предложение на събранието на кредиторите. Синдикът представлява длъжника, управлява текущите му дела и упражнява контрол върху тях, уточнява кредиторите и проверява техните вземания, уточнява имуществото на длъжника и извършва опис, събира паричните вземания на длъжника и внася полученото в специална сметка, предлага план за погасяване на задълженията, осребрява имуществото от масата на несъстоятелността и извършва други действия, посочени в закона или възложени от съда.

Синдикът трябва да отговаря на изискванията за синдик, определени в чл. 655, ал. 1 – 3 от Търговския закон, включително да е издържал успешно изпит за придобиване на квалификация по ред, определен в наредбата по чл. 655а, ал. 1, и да бъде включен в утвърден от министъра на правосъдието и обнародван в „Държавен вестник“ списък на лицата, които могат да бъдат назначавани за синдици. Правилата за неговото назначаване и освобождаване са аналогични на действащите в производството по несъстоятелност на търговците – назначава се от съда по предложение на събранието на кредиторите, ако

отговаря на изискванията и е дал за това предварително съгласие с нотариална заверка на подписа си, освобождава се при условията на чл. 657 от Търговския закон. Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. относно производството по несъстоятелност изисква професионализмът в производството по несъстоятелност да бъде на сходно ниво навсякъде в Съюза, а държавите членки следва да гарантират, че специалистите в производство по несъстоятелност получават подходящо обучение и разполагат с необходимите експертни познания, включително да изпълняват отговорности по трансгранични дела по несъстоятелност. Дефиницията на понятието „синдик“ се съдържа в член 2, параграф 5 от Регламент 2015/848 относно производството по несъстоятелност, като в Приложение Б Република България е посочила за съответно на това понятие в националната правна система само „синдик“, вкл. временен, постоянен и т.н. Директивата за преструктурирането и несъстоятелността също има изисквания за квалификацията и надзора върху дейността на синдиците, избягване на конфликта на интереси, което налага специфична регулация на дейността и правоспособност. Към настоящия момент единствено синдиците могат да бъдат специалисти в производство по несъстоятелност, защото имат призната от закона правоспособност и необходимата професионална квалификация.

Съд по несъстоятелността е окръжният съд по постоянния адрес на длъжника, регистриран преди повече от шест месеца от датата на подаване на молбата за откриване на производство по несъстоятелност. Изискването за определен период на регистрация на адреса цели предотвратяване на злоупотреби от страна на недобросъвестни длъжници, които биха променили адреса си, единствено с цел „избор“ на съд по несъстоятелност. Предложената в законопроекта компетентност на окръжните съдилища е обусловена от няколко съображения. Първо, с оглед на механизмите за засилено сътрудничество между съдии и специалисти по трансгранични дела, създадени с Регламент 2015/848, професионализмът на всички участници трябва да бъде на сходно ниво навсякъде в Съюза. За постигането на тази цел държавите членки следва да гарантират, че членовете на съдебните органи, занимаващи се с производства за превантивно преструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения, преминават подходящо обучение и разполагат с нужните експертни познания за изпълнението на своите задължения. Създаването на специализирани съдилища или съдебни състави, както и съсредоточаването на компетентност в ограничен брой съдебни органи би могло да бъде ефикасен начин за постигане на ефективност на производствата. В този смисъл е и изричната разпоредба на член 25 на Директивата за преструктурирането и несъстоятелността. Към момента производства по несъстоятелност в Република България се разглеждат само от състави в окръжните съдилища в страната, които имат необходимата квалификация. На следващо място, отчита се правната и фактическа сложност на производствата. Предполага се, че срещу длъжника ще има заведени повече от едно съдебно и/или изпълнително производство, а жалбите срещу действията по принудително изпълнение се разглеждат от окръжния съд (чл. 436 от Гражданския процесуален кодекс). Тъй като окръжният съд разполага с възможност да осъществява съдебен контрол както върху актове на първоинстанционните съдилища в съдебния район, така и на съдебните изпълнители, целесъобразно е именно окръжният съд да разглежда тези категории дела. По отношение на размера на задълженията, удовлетворяването на които ще се иска разглеждане в общо производство, очаква се същите да бъдат на стойност най-малко 30 минимални работни заплати. Като се отчита, че производството ще позволи разглеждане на всички претенции на кредитори, включително по повече от едно съдебно и/или изпълнително производство, най-вероятно е материалният интерес по молбата за откриване на производството да надхвърли 25 000 лв., а такива искове са подсъдни на окръжния съд.

За да се гарантира защитата на длъжника – физическо лице, като по-уязвима страна, както и за да бъде постигната бързина и ефективност на производството, законопроектът предлага засилено служебно начало. Съдът по свой почин може да установява факти и да

събира доказателства, които са от значение за постановяваните в производството актове, включително да назначи вещо лице за изясняване на обстоятелства, да налага обезпечителни мерки и ограничения върху действията и дейността на длъжника. Съдът ще установява кредиторите, които имат право да участват в първото заседание на събранието на кредиторите след откриване на производството по несъстоятелност.

Също с оглед постигането на бързина и ефективност, въвежда се общото правило, че постановените от окръжните съдилища решения и определения подлежат на обжалване само пред въззивния съд. Решенията и определенията, с които се отказва образуване на производство по несъстоятелност или производството се прекратява, подлежат на обжалване по общия ред на Гражданския процесуален кодекс. Като правило, жалбите и възраженията в производствата по този закон се подават в 14-дневен срок от обявяването на съответния съдебен или друг акт в регистъра по несъстоятелност, като препис от тях не се представя за връчване. Призоваването и съобщенията се извършват чрез обявяването им в регистъра по несъстоятелност и съобщенията се смятат за връчени с факта на обявяването им.

1.3. Основни фази на производството

Законопроектът предвижда сравнително опростено производство по несъстоятелност, което следва да протече в следните фази: проверка на допустимостта на молбата и откриване на производство по несъстоятелност, което приключва с решение за обявяване на неплатежоспособността на длъжника; установяване на вземанията и на имуществото в масата на несъстоятелността; предлагане и утвърждаване на план за погасяване; обявяване в несъстоятелност и осребряване на имуществото. В производството няма да има възможност за разглеждане на преферентни и отменителни искове, насочени към попълване на масата на несъстоятелността, когато определени действия и сделки на длъжника увреждат кредиторите на несъстоятелността, каквито са предвидените в чл. 646 и 647 от Търговския закон. Установяването на основание за такъв иск се смята за недобросъвестност и съответно съставлява пречка за образуване на производство по този закон.

Относно производството по несъстоятелност се прилагат субсидиарно съответните разпоредби на Гражданския процесуален кодекс. Законопроектът предвижда някои специални правила, които са насочени към осигуряването на бързина, ефективност и защита на длъжника в производството: определената от закона подсъдност за делата по несъстоятелност не може да бъде изменяна по съгласие на участващите лица; съдът се произнася в тридневен срок по молба на участник в производството; откритите съдебни заседания се провеждат при закрити врата; производството по несъстоятелност не може да се спира, освен в случаите на съгласие на длъжника и всички кредитори, както и при смърт на длъжника; молбата за откриване на производство по несъстоятелност не може да се оттегля от длъжника след постановяване на определение на съда за утвърждаване на план за погасяване.

1.3.1. Откриване на производство по несъстоятелност

Производството се образува по молба на длъжника, съдържаща изложение на обстоятелствата относно трудова заетост, неплатежоспособност, добросъвестност и имущество. Към молбата се прилагат съответни доказателства и декларации, за да може съдът да прецени дали длъжникът е добросъвестен, неплатежоспособен, какво е неговото семейно и имуществено състояние, неговите задължения и кредитори, образуваните срещу него дела. Длъжникът следва да предложи и план за погасяване на задълженията в производството. Молбата се разглежда от съда в 14-дневен срок от постъпването й. Ако е нередовна, съдът указва това на молителя и му дава възможност да отстрани нередовността. В съответствие с концептуалното разбиране, че производството по несъстоятелност следва да бъде достъпно само за добросъвестни длъжници, в чл. 35, ал. 4 се предвижда възможност

за кредиторите–да възразят писмено срещу молбата на длъжника в 14-дневен срок от публикуването ѝ, като представят доказателства с възражението. Преди да постанови решението си по молбата за откриване на производство по несъстоятелност, ако това се налага за запазване имуществото на длъжника, по искане на длъжника или служебно съдът по несъстоятелността може да допусне обезпечение чрез налагане на запор, възбрана или други обезпечителни мерки, да постанови спиране на изпълнителните дела срещу имуществото на длъжника, да разпореди запечатване на помещения, оборудване, превозни средства и други, в които се съхраняват вещи на длъжника. Така законът осигурява защита на длъжника, преди да бъде разгледана по същество неговата молба, през което време имуществените му права могат да бъдат засегнати неблагоприятно.

Когато констатира, че са налице условията за откриване на производството, съдът с решението си обявява неплатежоспособността, открива производството по несъстоятелност, допуска обезпечение чрез налагане на запор, възбрана или други обезпечителни мерки, определя дата за свикване на събрание на кредиторите не по-късно от един месец и определя първоначалната издръжка на длъжника и неговото семейство.

Когато длъжникът отговаря на общите условия по чл. 33, но посоченото от него секвестируемо имущество е недостатъчно за покриване на началните разноски в производството по несъстоятелност и за частично удовлетворяване на вземанията на кредиторите, съдът с решението си обявява неплатежоспособността, открива производството по несъстоятелност и допуска обезпечение чрез налагане на запор, възбрана или други обезпечителни мерки. Длъжникът се задължава да уведомява съда за притежаваното от него имущество, като за целта представя декларацията и документите по чл. 34, ал. 2, т. 1 – 4 до определено число на всеки месец, както и в 7-дневен срок от настъпване на промяна в декларираните обстоятелствата. Със същото решение съдът определя първоначалната издръжка на длъжника и членовете на неговото семейство, както и банковата сметка на длъжника, по която може да се извършват плащания в полза на длъжника и от която длъжникът да извършва плащания. Тъй като при липса на секвестируемо имущество в масата на несъстоятелността е невъзможно провеждането на производство по несъстоятелност, включително събиране на постъпления, осребряване на активи и удовлетворяване на кредиторите, с решението съдът спира откритото производството по несъстоятелност. Спряното производство по несъстоятелност може да бъде възобновено с решение на съда по искане на длъжника в 1-годишен срок, ако длъжникът удостовери, че притежава секвестируемо имущество, достатъчно за покриване на началните разноски в производството по несъстоятелност и за частично удовлетворяване на вземанията на кредиторите. Ако в рамките на този срок длъжникът не поиска възобновяване, производството по несъстоятелност ще бъде прекратено. Длъжникът може да поиска възобновяване производството по несъстоятелност в петгодишен срок от обявяване на решението за прекратяване на производството, ако удостовери, че притежава секвестируемо имущество, достатъчно за покриване на началните разноски в производството по несъстоятелност и за частично удовлетворяване на вземанията на кредиторите (чл. 38, ал. 4).

С откриване на производството по несъстоятелност настъпват определени последици. Съдът налага обща възбрана и запор или други обезпечителни мерки върху имуществото на длъжника. Длъжникът не може да сключва нови сделки на управление и разпореждане с имуществото си, както и да извършва плащания без разрешение на синдика. Това ограничение не се прилага за изпълнението на текущи задължения във връзка със задоволяване на жизнените потребности на длъжника и семейството му в рамките на определената от съда издръжка, като плащания към централния и местния бюджет, към доставчици на битови, комунални и съобщителни услуги, необходими разходи за храна, здравеопазване, образование и други. Плащанията в полза на длъжника се извършват по особената банкова сметка на масата на несъстоятелността. Спират съдебните и арбитражните производства по имуществени граждански и търговски дела срещу

длъжника, а образуването на нови е недопустимо. Спират се изпълнителните производства срещу имуществото, включено в масата на несъстоятелността, с изключение на производствата, по които е предприето действие за реализация на обезпечението. Кредиторите, чиито вземания са възникнали след датата на решението за откриване на производството по несъстоятелност, получават плащане на падежа, а когато не са получили плащане на падежа, те се удовлетворяват по предвидения в чл. 17, ал. 1 ред.

1.3.2. Установяване на вземанията и на имуществото в масата на несъстоятелността

Законопроектът урежда условията и реда за предявяване и приемане на вземанията на кредиторите. Кредиторите предявяват писмено своите вземания пред съда в срок до два месеца от обявяване на решението за откриване на производство по несъстоятелност. В 7-дневен срок от встъпването синдикът съставя списък на приетите предявени вземания, който се представя за обявяване и оставя на разположение на кредиторите и на длъжника в канцеларията на съда. Съдът разглежда постъпилите възражения в открито заседание, по възможност всички в едно, с призоваване на синдика, длъжника, кредитора, чието включване или невключване на вземане в списъка се оспорва. Предвидени са правила за предявяване и разглеждане на установителните искове за оспорване на прието или неприето вземане в одобрения от съда списък на приетите вземания.

Синдикът предприема действия и мерки за попълване масата на несъстоятелността и за съставяне на опис на имуществото на длъжника. Той може да прекрати всеки договор, по който е страна длъжникът, ако той не е изпълнен изцяло или частично, да разпореди запечатване на помещения, оборудване, превозни средства и други, в които се съхраняват вещи на длъжника. В 3-дневен срок от встъпването синдикът трябва да започне извършване опис на недвижимите и движимите вещи, пари, ценности, ценни книги, договори и други, на вземанията на длъжника и на намиращите се във владение на трети лица вещи.

1.3.3. Предлагане и утвърждаване на план за погасяване

Преди да се пристъпи към осребряване на имуществото на длъжника, в производството по несъстоятелност следва да бъдат разгледани всички възможности за доброволно изпълнение на задълженията, включително чрез предлагане и утвърждаване на план за погасяване, както и чрез постигане на извънсъдебно споразумение между длъжника и кредиторите. Тъй като производството по несъстоятелност се образува по молба на длъжника и се движи от желанието му за доброволно плащане, длъжникът следва да предложи определен план за погасяване още при подаване на молбата за образуване на производството. Право да предложат план имат също синдикът и кредиторите, които притежават най-малко една трета от приетите вземания. В производството по несъстоятелност може да се предложи повече от един план. План за погасяване може да се предложи най-късно до един месец след момента на обявяване на определението на съда за одобряване списъка на приетите вземания.

С плана за погасяване може да се предвиди отсрочване или разсрочване на плащанията, частично или цялостно опрощаване на задълженията и извършването на други действия и сделки с имуществото на длъжника, насочени към удовлетворяване на кредиторите на несъстоятелността. Планът за погасяване съдържа степента на удовлетворяване на вземанията в одобрения от съда списък, начина и времето за плащане на кредиторите от всеки клас, степента на удовлетворяване, което получава всеки клас кредитори, гаранциите, които се дават на всеки клас кредитори във връзка с изпълнението на плана, необходимите действия за осъществяването на плана.

Ако планът отговаря на изискванията, съдът го допуска за разглеждане от събранието на кредиторите и свиква същото в 1-месечен срок. Планът се приема от събранието на кредиторите, ако за него гласували повече от половината от приетите вземания, независимо от реда, по който се удовлетворяват. Съдът утвърждава приетия план, ако са спазени изискванията на закона за приемането му. Утвърденият от съда план е задължителен за длъжника и кредиторите, чиито вземания са възникнали преди датата на

решението за откриване на производството по несъстоятелност. Вземанията на кредиторите се преобразуват съобразно с предвиденото в плана.

Когато в плана е предвидено, синдикът осъществява контрол върху дейността на длъжника във връзка с изпълнението на неговите задължения по плана. Когато не е назначен синдик, контролът се осъществява от съда. В такъв случай длъжникът може само след предварителното съгласие на синдика да сключва сделки за разпореждане със своето имущество, да закрива и открива банкови и други сметки за безналични разплащания, да сключва сделки и действия извън обичайните, необходими за задоволяване на жизнените потребности на него и семейството му и да извършва други действия, когато това е предвидено в плана. Длъжникът уведомява синдика при промяна на осъществяваната от него трудова дейност и заетост, както и при промяна на адреса по местоживеене в 3-дневен срок от настъпването на промяната. Длъжникът трябва незабавно да уведомява синдика за всички настъпили обстоятелства, които са от съществено значение за изпълнението на плана. Длъжникът се смята недобросъвестен при неизпълнение на задълженията по плана или задълженията във връзка с осъществявания контрол върху изпълнението на плана, освен ако неизпълнението се дължи на причина, която не може да му се вмени във вина.

1.3.4. Обявяване в несъстоятелност и осребряване на имуществото

Когато в предвидения от закона срок не е бил предложен погасителен план или предложеният план не е бил приет или утвърден, съдът обявява длъжника в несъстоятелност. С решението съдът обявява длъжника в несъстоятелност, лишава длъжника от правото да управлява и да се разпорежда с имуществото, включено в масата на несъстоятелността, постановява започване на осребряване на имуществото, включено в масата на несъстоятелността, и разпределение на осребреното имущество. Решението за обявяване в несъстоятелност подлежи на незабавно изпълнение, действа по отношение на всички и се вписва в регистъра по несъстоятелност.

Синдикът пристъпва към осребряване на имуществото на длъжника. Недвижимите и движимите вещи като цяло или в обособени части, вещните и другите имуществени права от масата на несъстоятелността се превръщат в пари, доколкото това е необходимо за плащане на задълженията на длъжника. Продажбата на имуществените права от масата на несъстоятелността се извършва от синдика след разрешение на съда, а за осребряването на имуществото се прилагат разпоредбите на глава четиридесет и шеста от Търговския закон.

Разпределение се извършва, когато в масата на несъстоятелността се наберат достатъчно парични средства. Синдикът изготвя сметка за разпределение на наличните суми между кредиторите с вземания по чл. 17, ал. 1 съобразно реда, привилегиите и обезпеченията. Съдът по несъстоятелността одобрява с определение сметката за разпределение, след като направи съответната промяна, когато служебно или при възражение е констатирал незаконосъобразност.

В 1-месечен срок от изчерпване на масата на несъстоятелността, с изключение на непродаваемите вещи, синдикът представя на съда по несъстоятелността отчет, който съдържа информация за дейността си, за извършените разпределения на сумите, събрани при осребряването, и за останалите неплатени вземания. Съдът свиква заключително събрание на кредиторите в 14-дневен срок от получаване отчета на синдика.

Във всяко положение на производството по несъстоятелност длъжникът може да сключи с всички кредитори с приети вземания договор за уреждане плащането на паричните задължения. Ако сключеният договор отговаря на изискванията на закона, съдът с решение прекратява производството по несъстоятелност, при условие че няма предявени искове за установяване на несъществуването на прието вземане.

Законопроектът предвижда, че производството по несъстоятелност се прекратява с решение на съда, когато: след откриване на производството бъде установено, че не е налице някое от условията по чл. 33; е одобрен план за погасяване на задълженията; са изплатени задълженията; масата на несъстоятелността е изчерпана; е сключено извънсъдебно споразумение между кредиторите и длъжника за уреждане на плащането на паричните

задължения. С прекратяване на производството по несъстоятелност се прекратяват правомощията на синдика, действието на общата възбрана. Непредявените в производството по несъстоятелност вземания и неупражнените права се погасяват.

Прекратеното производство се възобновява с решение на съда, когато се освободят суми, заделени за оспорени вземания или се открие имущество, което не е било известно при прекратяването на производството по несъстоятелност.

2. Условия и ред за погасяване на задължения на добросъвестния длъжник след откриване на производство по несъстоятелност

2.1. Условия за погасяване на задължения

Правният интерес на длъжника да иска образуване и провеждане на производство по несъстоятелност се обуславя от възможността да бъдат погасени неговите задължения, съответно – погасени вземанията на неговите кредитори, които са останали неудовлетворени. Разпоредбите на чл. 100 и 101 въвеждат нов институт на погасяване на задължения, който се отличава от предвидения в чл. 112 от Закона за задълженията и договорите. Предвиденият в чл. 100 и 101 сложен фактически състав не се изчерпва с изтичане на определен срок, а изисква настъпването и на редица други условия, поради което не представлява давностен срок. Съществуването на двата института като възможност за погасяване на задълженията, освен че настъпва при различни предпоставки, включва и различни възможности за правна защита, поради което не е налице необходимост от отмяна или изменение на разпоредбата на чл. 112 от Закона за задълженията и договорите.

Законопроектът предвижда, че задълженията на добросъвестния неплатежоспособен длъжник за удовлетворяване на вземанията в производството по несъстоятелност се погасяват с изтичане на 3-годишен срок от влизането в сила на решението на съда за утвърждаване на плана за погасяване, а когато няма такъв – от определението на съда за одобряване на първия опис на имуществото на длъжника. Освен изтичане на посочения срок, необходимо е още длъжникът да е добросъвестен, да е заплатил разноските в производството по несъстоятелност и да е удовлетворил поне частично включените в утвърдения от съда списък на приетите вземания, при условие че цялото негово секвестируемо имущество е послужило за удовлетворяване на кредиторите на несъстоятелността.

2.2. Условия за погасяване на задълженията при липса на имущество

Законопроектът предлага задълженията на добросъвестния неплатежоспособен длъжник за удовлетворяване на вземанията на кредиторите, посочени в приложения към молбата за откриване на производство по несъстоятелност списък на кредиторите, да се погасяват с изтичане на 5-годишен срок от влизането в сила на решението на съда за прекратяване на производство по несъстоятелност. Срокът е съобразен с възможността да се търси удовлетворяване на вземането по съдебен път и провеждане на производство за индивидуално принудително изпълнение или производство по несъстоятелност. Освен длъжникът да е добросъвестен, предвидено е още изискване цялото негово секвестируемо имущество след влизане в сила на решението на съда по чл. 38, ал. 1 да е послужило за удовлетворяване на кредиторите му. До изтичането на този срок длъжникът би могъл да предложи изпълнение и плащане на своите кредитори, ако придобие секвестируемо имущество.

2.3. Производство за установяване на условията за погасяване на задълженията

Независимо че погасяването на задълженията настъпва по силата на закона, необходимо е съдът да установи дали са налице условията за това. Молбата на добросъвестния длъжник за установяване на условията за погасяване на задълженията се

разглежда от компетентния съд по несъстоятелността. Молбата съдържа изложение на условията за погасяване на задълженията и към нея се прилагат писмени доказателства за плащанията на разноските в производството по несъстоятелност и в полза на кредиторите, както и декларация, че не са налице основания за недобросъвестност по чл. 9, ал. 2. В едномесечен срок от обявяването на молбата всеки кредитор с прието или установено по съдебен ред вземане може да направи писмено възражение, подкрепено с доказателства, че не са налице условията за погасяване на задълженията. Молбата се разглежда в открито заседание с призоваване на молителя и на възразилия кредитор. Решението на съда подлежи на обжалване от длъжника и кредиторите.

2.4. Вземания, които са изключени от погасяване

Законопроектът предлага определени вземания, които се ползват с по-висока степен на защита съгласно националното законодателство, да бъдат изключени от общото правило за погасяване на вземанията с изтичане на 3-годишен срок от влизането в сила на решението на съда за утвърждаване на плана за погасяване, а когато няма такъв – от датата на първия опис на имуществото на длъжника.

Съгласно чл. 107 от законопроекта, не се погасяват задълженията на длъжника за удовлетворяване на вземания, обезпечени с ипотека; вземания за глоби и имуществени санкции; вземания за непозволено увреждане; вземания за издръжка по закон; вземания, възникнали след откриване на производството по несъстоятелност. Посочените вземания се ползват с привилегия, с установено в закона предпочитание, поради естеството на охранявания интерес – защита на обществения интерес при публични вземания на бюджета, защита на лица в социално уязвимо положение - при вземания за издръжка и за непозволено увреждане. Вземанията, които са обезпечени с ипотека, са защитени, защото предоставянето на обезпечение е съществено условие за възникването им след внимателна проверка на платежоспособността на длъжника и други обстоятелства, обуславящи риска от неизпълнение. Обезпечените с ипотека вземания се учредяват с формален акт, подлежат на вписване в Имотния регистър и се ползват с висока степен на доверие и правна сигурност. Привилегированите вземания се ползват от установена защита в националното законодателство - напр. при индивидуално принудително изпълнение по чл. 136 от Закона за задълженията и договорите, при разпределение на осребреното имущество в производството по несъстоятелност по чл. 722, ал. 1 от Търговския закон, при присъединяване на обезпечени кредитори в изпълнението по чл. 194, ал. 1 от Данъчно-осигурителния кодекс, при прилагане на абсолютната погасителна давност съгласно чл. 112, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите и други.

Изтичането на 3-годишния срок от влизането в сила на решението на съда за утвърждаване на плана за погасяване, а когато няма такъв – от датата на първия опис на имуществото на длъжника, не е основание за прекратяване на производството по несъстоятелност, когато масата на несъстоятелността не е изчерпана. Производството по несъстоятелност продължава с цел удовлетворяване на вземанията по чл. 107, задълженията по които не се погасяват.

3. Други предложения за изменение и допълнение на закона

Предвиждат се изменения в чл. 164, ал. 4 и 5 и се въвежда нова т. 9 в чл. 168 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, насочени към синхронизиране на разпоредбите на законопроекта с изискванията на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс във връзка с включването в списъка на приетите вземания, установени с влязъл в сила акт, както и възможността за тяхното погасяване.

В чл. 115 от Закона за задълженията и договорите се създава буква „з“, за да изключи едновременно приложението на абсолютната давност и погасяването на задълженията, докато трае производството по несъстоятелност.

Допълненията в чл. 227в от Наказателния кодекс в раздел „Престъпления против кредиторите“ предвиждат наказателна отговорност за длъжника в производството по несъстоятелност на физическите лица, идентична с отговорността на търговеца в производство по несъстоятелност.

С предложения законопроект се цели:

1. Справедливо, ефективно и бързо удовлетворяване на кредиторите на неплатежоспособния длъжник във възможно най-голяма степен, в рамките на едно общо производство;

2. Възможност за освобождаване на добросъвестния неплатежоспособен длъжник от заплащане на неудовлетворени вземания с изтичане на определен срок.

Очакваните резултати от прилагането на закона са:

1. Насърчаване на доброволното събиране на трудно събираеми и несъбираеми вземания в рамките на едно съдебно производство и извънсъдебно по общо съгласие на всички страни;

2. Насърчаване на добросъвестното поведение на длъжниците и отговорното поведение на кредитополучателите;

3. Укрепване на доверието във финансовата и кредитната система и правната сигурност на стопанския оборот.

Проектът на Закон за несъстоятелност на физическите лица е свързан с прилагането на следните актове на Европейския съюз:

- Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и Съвета от 20 май 2015 година относно производството по несъстоятелност.

За прилагане на новата правна уредба е необходимо да се осигури финансиране на надграждането на регистъра по несъстоятелност в частта относно модула за производствата по несъстоятелност на физическите лица.

Към проекта е изготвена цялостна предварителна оценка на въздействието, съгласно чл. 20, ал. 3 от Закона за нормативните актове и чл. 30в от Устройствения правилник на Министерския съвет и неговата администрация.

Законопроектът не съдържа разпоредби, свързани с въвеждането на регулаторни режими.